INFORMACJE

Joanna Wasilewska, Bożena Rubczyńska

MUZEUM AZJI I PACYFIKU W WARSZAWIE. SKARBY ZE ŻŁOTEGO KRAJU – NOWE NABYTKI MUZEUM AZJI I PACYFIKU

Muzeum Azji i Pacyfiku w Warszawie powstało w 1973 r. z kolekcji prywatnej Andrzeja Wawrzyniaka, liczącej wówczas ponad 4 tysiące obiektów z Indonezji. Stąd też pierwotna nazwa – Muzeum Archipelagu Nusantara, jak brzmi malajskie określenie tego regionu. Z czasem jednak zbiory znacznie się rozrosły i dziś obejmują ponad 20 tysięcy eksponatów, dających przegląd niezwykle zróżnicowanych kultur niemal całego kontynentu azjatyckiego. Jest to jedyna polska instytucja muzealna skupiona wyłącznie na tej tematyce.

W skład założycielskiej kolekcji indonezyjskiej wchodzi m.in. krisy – sztylety obdarzone według starych wierzeń magiczną mocą, własną duszą i wolą. Są tu także instrumenty muzyczne tworzące gamelan – wyjątkową orkiestrę perkusyjną. Wśród bogactwa tkanin można znaleźć sławne jawajskie batik, złociste brokаты z Sumatry, ikaty noszone przez łowców głów z Borneo. Z Indonezji pochodzą też rzeźby, w tym najstarsze z X–XII w., obrazy, maski, ozdoby, naczynia i kosze, a wreszcie – setki lalek teatralnych, skórzanych, używanych w teatrze cieni *wayang kulit*, i drewnianych. Stanowią one rdzeń ważnej kolekcji muzealnej, która liczy obecnie ponad 1200 lalek z Indonezji, Indii, Chin, Tajlandii, Birmy, Wietnamu i Malezji.

Oprócz indonezyjskiej do najliczniejszych i najciekawszych należy kolekcja obejmująca kraje buddyzmu wadżrajany: Mongolię, Tybet, częściowo Nepal. Wśród buddyjskich dzieł sztuki religijnej są zwijane obrazy *thang-ka* i miniatury noszone przez wiernych, metalowe posążki, relikwiarze, przedmioty obrzędowe, m.in. instrumenty z kości ludzkich, rytualne maski, święte księgi, unikatowy strój lamy ze starego chiń-

skiego jedwabiu i rzeźbionej kości. Z Mongolii pochodzą także przedmioty o świeckim przeznaczeniu, w tym kompletne jurty i srebrna biżuteria.

Indie to przede wszystkim barwny świat sztuki ludowej: kapliczki, rzeźby, obrazy, zwoje i plakaty przedstawiające liczne bóstwa hinduskiego panteonu, tkaniny, w tym baldachimy i inne ozdoby używane podczas procesji, biżuteria i wyroby z brązu wytwarzane przez wędrownych kowali. Z kolekcją indyjską łączy się część nepalskiej, związana z religią hinduistyczną. Z Nepału pochodzą też m.in. charakterystyczne dla tego kraju elementy drewnianej architektury i ceramika.

Wietnam reprezentują drewniane, pokryte laką rzeźby świątynne, łączące tradycje buddyzmu, taoizmu, konfucjanizmu i wierzeń lokalnych, a także meble i inne elementy wystroju wnętrz, drzeworyty, ceramika, fajki wodne. Z innych krajów tego regionu pochodzą m.in. tkaniny z Laosu, domek duchów z Tajlandii czy – sprowadzone ostatnio przez dyrektora Muzeum Andrzeja Wawrzyniaka – wspaniałe birmańskie wyroby ze złotej laki.

W skład kolekcji chińskiej wchodzi m.in. figury bóstw buddyjskich i taoistycznych, meble, srebro, stroje i niezwykła biżuteria zdobiona piórkami zimorodka. Szczególnie ciekawy jest zbiór chińskiej ceramiki, datowanej od XIII do XIX w., którą eksportowano na wyspy dzisiejszej Indonezji. Była tu ceniona tak wysoko, że składano ją ze zmarłymi do grobów lub oprawiano w szlachetne metale jako sułtańskie regalia. Świadectwem migracji samych Chińczyków są kapliczki boga kuchni używane przez chińską wspólnotę w Bangkoku.

Zupełnie inny krąg kulturowy to Azja Środkowa: Uzbekistan, Turkmenistan, Tadżykistan, Kazachstan, a wreszcie Afganistan. Z tego regionu pochodzą przede wszystkim wspaniałe tkaniny i stroje, bajecznie kolorowe i wzorzyste, kontrastujące z surowym krajobrazem tej części Azji. Uzupełnia je srebrna biżuteria turkmeńska i pasztuńska, a także zbiór filcowych dywanów, naczyń metalowych i ceramiki.

Niezmierzone obszary Oceanii w zbiorach Muzeum reprezentuje najpełniej Papua Nowa Gwinea. Obrzędowe maski i stroje, rzeźby, ozdoby i przedmioty codziennego użytku wykonane są z naturalnych materiałów takich jak włókno roślinne, kość, pióra czy nasiona. Szczególnie ciekawa jest pozyskana niedawno kolekcja plemienia Asmat, w tym ażurowo rzeźbione słupy kultowe. Natomiast z wysp Vanuatu pochodzą wielkie gongi szczelinowe i rozmaite maski.

Niestety, całość zbiorów nie jest dostępna dla zwiedzających – Muzeum od początku swego istnienia borykało się z brakiem odpowiedniej przestrzeni. W związku z tym organizuje zmieniane kilka razy do roku wystawy tematyczne, prezentujące frag-

menty kolekcji. Towarzyszą im setki imprez – wykładów, spotkań z podróżnikami, pokazów multimedialnych, koncertów, promocji książek. Przez wiele lat działalność tę prowadziły dwie galerie: Nusantara i Azjatycka. Od 2008 r. będzie się ona skupiać w Galerii Azjatyckiej przy ul. Freta 5. Dodatkowym miejscem prezentacji jest Ogród Botaniczny PAN w Powsinie, który udziela Muzeum swojej gościny. Dzięki temu w szklarni „Zielony Raj” można oglądać wystawę stałą rzeźb indyjskich, wpiśniętych w tropikalną roślinność, a w innych ogrodowych wnętrzach – wystawy czasowe. Muzeum organizuje też liczne wystawy w całej Polsce i za granicą, włącza się w rozmaite działania propagujące kultury Azji i Oceanii.

Przed Muzeum Azji i Pacyfiku otwiera się jednak nowa perspektywa. Prace nad budową nowej siedziby przy ul. Solec 24 są już bardzo zaawansowane, podobnie jak przygotowania do realizacji ekspozycji stałej. Pozwoli ona zaprezentować publiczności – na powierzchni 1200 m² – wybór najlepszych eksponatów ze wszystkich wspomnianych kolekcji. Towarzyszyć jej będą nadal wystawy czasowe, a dzięki powstaniu sali widowiskowo-konferencyjnej oraz rozbudowanego działu edukacyjnego Muzeum będzie mogło prowadzić działalność na znacznie większą niż dotychczas skalę. Mamy nadzieję, że stanie się ono prawdziwym centrum badań nad kulturami azjatyckimi i ich popularyzacji, przyciągając obok dotychczasowej, wiernej publiczności licznych nowych gości z Warszawy, Polski i całego świata. Otwarcie nowego gmachu planowane jest na rok 2009.

Joanna Wasilewska

We wrześniu 2007 r. dyrektor Muzeum Azji i Pacyfiku Andrzej Wawrzyniak przywiózł z podróży eksploracyjnej do Myanmaru (jak brzmi obecnie oficjalna nazwa Birmy) kolekcję prawie 100 przedmiotów o unikatowej wartości artystycznej i historycznej, reprezentujących tradycyjną sztukę tego kraju.

Najcenniejszymi obiektami są z pewnością kultowe i ceremonialne wyroby ze słynnej birmańskiej trójkolorowej laki. Laka, wyrabiana w tym kraju już w X wieku z żywicy miejscowych drzew lakowych, od stuleci stanowiła wyrób poszukiwany w kraju i eksportowany za granicę. Używana była na dworach królewskich i wśród arystokracji, a także w ceremoniałach religijnych oraz w dekoracji architektonicznej pałaców i świątyn.

Większość nabytków z laki to przedmioty związane z rozpowszechnionym w tym kraju buddyzmem, pochodzące z połowy XIX wieku. Obiekty te, wykonane z bambusa lub drewna i pokryte kilkoma warstwami laki czerwonej lub czarnej oraz złocone, zdobione aplikacjami z kolorowego szkła, należą do najwyższej jakości lak birmań-

skich. Są wśród nich przedmioty ofiarne różnych rozmiarów i kształtów, od najprostszych półkolistych mis i czarek, poprzez stupe ofiarną, do zoomorficznych pojemników w kształcie dzikich gęsi lub kogutów, ptaków, które w buddyzmie posiadają znaczenie symboliczne. Do najciekawszych obiektów należy pojemnik na medykamenty, zdobiony figurkami Buddy i bodhisattwów związanych z medycyną, a także lakowany i złożony manuskrypt na liściach palmowych, w drewnianych, lakowanych okładkach. Grupę lak uzupełniają pojemniki na manuskrypty, ażurowe dekoracje architektoniczne oraz dwie małe, misternie rzeźbione stele ze scenami z życia Buddy.

Ciekawy zespół stanowi kilkanaście rylców do tatuażu plemienia Nagów z pogranicza Birmy i Indii. Są one bardzo rzadko spotykane w europejskich kolekcjach. Metalowe rylce, długości od 20 do 30 cm, składają się z kilku części, posiadają zaostrome końcówki do wkłuwania pod skórę oraz zbiorniki do płynnego barwnika, zaś zdobione są pełnoplastycznymi figurkami bóstw i ludzi. Tej samej proveniencji jest interesujący zespół biżuterii etnicznej: naszyjników, przetyczek do uszu, bransolet, wykonanych z drewna, włókien roślinnych, kości i kłów. Najcenniejszy w tej grupie jest hełm, zdobiony rogami bawolimi i kłami dzika.

Kolejny, bardzo interesujący zespół stanowią tradycyjne birmańskie lalki teatralne. Marionetki te, dużych rozmiarów, wykonane z drewna, polichromowane i ubrane w stroje z tkanin, posiadają ruchome głowy, nogi i ręce, a czasami nawet piersi. Do charakterystycznych cech marionetek birmańskich należy finezyjne, szczegółowe opracowanie rzeźbiarskie części drewnianych. Lalki posiadają ruchome oczy, usta, szczęki. Wszystkimi częściami marionetki porusza wprawny lalkarz przy pomocy zwykłych sznurków, mocowanych na drewnianych krzyżakach.

Do innych charakterystycznych dla Birmy wyrobów należy zestaw 8 mosiężnych odważników do opium, w kształcie lwów, a także 4 pary nożyc do liści betelu, zdobionych motywami zoomorficznymi.

Nowe nabytki nie tylko znacząco wzbogaciły niewielką do tej pory kolekcję birmańską Muzeum Azji i Pacyfiku, ale pozwolą też na przygotowanie odrębnego działu ekspozycji stałej, poświęconego temu krajowi.

Bożena Rubczyńska